

Háttérinformációk

az "Integrált Vízgazdálkodás"(IVG) Fenntartható Fejlődési Célkitűzés

(SDG 6.5.1.) hazai végrehajtásával kapcsolatosan

Vízzel kapcsolatos Fenntartható Fejlődési Célkitűzések (SDG)

Az ENSZ 2015. szeptemberben „*Világunk átalakítása*” címmel elfogadta a világszervezet Fenntartható Fejlődési Keretrendszerét a 2030-ig terjedő 15 éves időszakra (*Agenda 2030*), amely 17 Fenntartható Fejlődési Célban (Sustainable Development Goals, SDGs) fogalmazza meg a szegénység megszüntetéséhez, az egyenlőtlenségek leküzdéséhez, Földünk környezeti rendszerének megóvásához szükséges feladatokat. A vízzel kapcsolatos teendők külön célban kerültek megfogalmazásra. **A 6. számú SDG cél megfogalmazása a következőképpen hangzik: „A vízhez és szanitációhoz történő hozzáférés, és a fenntartható vízgazdálkodás biztosítása mindenki számára”. Ezen általános SDG cél lebontását a hat tematikus valamint két horizontális részcélra a következő táblázat mutatja be:**

Az SDG 6 cél és rész céljai

SDG 6 cél:	A vízhez és szanitációhoz történő hozzáférés, és a fenntartható vízgazdálkodás biztosítása mindenki számára
<i>Tematikus részcélok:</i>	
6.1	2030-ig mindenki számára egyetemes és egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása a biztonságos és megfizethető ivóvízhez
6.2	2030-ra mindenki számára egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása a megfelelő szintű szanitációhoz és higiéniához, a szabadtéri székletürítés megszüntetése, különös figyelemmel a nők, a lányok és a kiszolgáltatott helyzetben lévők szükségleteire
6.3	2030-ig a víz minőségének javítása a szennyezés csökkentése, a veszélyes vegyi- és egyéb anyagok lerakásának megszüntetése és kibocsátásainak minimalizálása révén; a kezeletlen szennyvíz részarányának felére csökkentése, az újrahasznosítás és a biztonságos újra használat jelentős mértékben történő növelése globális szinten
6.4	2030-ig a vízhasználat hatékonyságának jelentős növelése minden ágazatban; a fenntartható vízkivétel és az édesvíz-ellátás biztosítása a vízhiány kezelése érdekében, továbbá a vízhiánytól szenvedő emberek számának jelentős csökkentése
6.5	2030-ig az integrált vízgazdálkodás megvalósítása minden szinten, beleértve adott esetben az országhatáron átívelő együttműködést is
6.6	2020-ig a vízhez kapcsolódó ökoszisztémák védelme és helyreállítása, beleértve a hegységeket, erdőket, vizes élőhelyeket, folyókat, víztározókat és tavakat
<i>Horizontális részcélok:</i>	
6.a	2030-ig a nemzetközi együttműködés és a kapacitásépítési támogatás kiterjesztése a fejlődő országokra a vízhez és szanitációhoz kapcsolódó tevékenységek és programok vonatkozásában, beleértve a víz összegyűjtését, sótalanítását, a hatékony vízhasználatot, a szennyvízkezelést, az újrahasznosítást és az újrahasználatot elősegítő technológiákat
6.b	A helyi közösségek részvételének támogatása és erősítése a vízzel és a szanitációval kapcsolatos menedzsment javításában

Az egyéb SDG célokban is szerepelnek olyan részcélok, amelyek megvalósítása a hagyományos hazai szakmai területek alapján a vízügyhöz tartozik, ezek közül a legfontosabb a vizek kártételei, a vízzel

kapcsolatos katasztrófák elleni védekezés rész célja, amely az SDG 11 (Fenntartható városok és közösségek) cél rész céljai között kapott helyet.

Az SDG végrehajtás monitorozása, a végrehajtás szintjének globális szintű értékelése indikátorok alapján

Az Agenda 2030 Fenntartható Fejlődési Keretrendszer minden tagállamtól jelentős erőfeszítést igénylő célok kitűzését várja el. Ezek elérése rengeteg fejlesztési és műszaki tevékenységet tesz szükségessé, amelyek eredménye közelebb viszi a kiindulási állapotot a célállapot felé. Ahhoz, hogy megítélhető legyen a változás mértéke, és egy mekkora eredménnyel jártak az erőfeszítések, folyamatos követési, **monitoring** tevékenységre van szükség.

A fenntartható fejlődési célokat és azok rész céljait az Agenda 2030 **globális** szinten jelöli ki, az elérendő célok megfogalmazása általános, stratégiai jellegű, és nem számszerű. **Ugyanakkor a globális szintű monitoring tevékenységekhez, a globális előrehaladás nyomon követése érdekében szükséges megfelelő módszertannal ellátott globális indikátorok megfogalmazása, és a kiszámításukra alkalmazott számítási módszertanok meghatározása.** Ezeket a feladatokat az ENSZ illetékes szakosított ügynökségei (az SDG 6 esetében a **UN Water**) mint „gondnokintézmények” végzik, részletes definíciókat és magyarázatokat kidolgozva a rész célok pontos értelmezéséhez, és részletes módszertani útmutatókat kidolgozva a rész célok monitoringjához alkalmazandó indikátorokhoz.

Az előző táblázatban összefoglalt rész célok mindegyikéhez tehát indikátorok tartoznak, amelyek számszerű adatokból megadott számítási módszertan alapján számíthatók ki, hogy számszerűen lehessen értelmezni az adott rész cél területén az adott tagállam aktuális (fenntartható) fejlődési állapotát, illetve a tagállamok adatainak összességéből a globális (fenntartható) fejlődési állapotot. Egy-egy rész célhoz általában egy vagy kettő indikátor tartozik, ezeket az alábbi táblázat mutatja be.

Az SDG 6 cél rész céljaihoz tartozó indikátorok

SDG 6 cél: A vízhez és szanitációhoz történő hozzáférés, és a fenntartható vízgazdálkodás biztosítása mindenki számára	
Tematikus rész célok:	Indikátorok
6.1 ivóvíz	6.1.1 A biztonságosan kezelt ivóvíz szolgáltatást használó lakosság aránya
6.2 szanitáció és higiénia	6.2.1 A biztonságosan kezelt, vízzel és szappannal ellátott kézmosási lehetőséggel ellátott szanitációs szolgáltatást használó lakosság aránya
6.3 víz minőség javítása	6.3.1 Biztonságosan kezelt szennyvíz aránya
	6.3.2 Jó környezeti vízminőségű víztestek aránya
6.4 vízhasználat hatékonysága	6.4.1 A vízhasználat hatékonyságának időbeli változása
	6.4.2 A víz stressz mértéke: az édesvíz kivétel aránya a hozzáférhető édesvíz készletekhez
6.5 integrált vízgazdálkodás	6.5.1 Az integrált vízgazdálkodás megvalósításának foka (0–100)
	6.5.2 A működő együttműködési egyezményrel rendelkező határon átnyúló vízgyűjtő-területek aránya
6.6 ökoszisztémák védelme	6.6.1 A vízi ökoszisztémák kiterjedésének időbeli változása
Horizontális rész célok:	Indikátorok
6.a nemzetközi együttműködés	6.a.1 Koordinált kormányzati költségtervben szereplő vízzel és szanitációval kapcsolatos hivatalos fejlesztési támogatás összege
6.b helyi közösségek részvétele	6.b.1 Olyan helyi adminisztrációs egységek aránya, amelyek működő szabályokkal és eljárásokkal rendelkeznek a helyi közösségek részvételére vonatkozóan a víz és szanitáció ügyek területén

Az SDG 6.5 Integrált vízgazdálkodás rész cél monitoringja, indikátorai

A rész cél pontos megfogalmazása:

2030-ig az integrált vízgazdálkodás megvalósítása minden szinten, beleértve adott esetben az országhatáron átvéelő együttműködést is.

A UN Water Integrált Monitoring Útmutója a következőképpen definiálja a rész cél pontos megfogalmazásának normatív értelmezését:

Rész cél szöveg	Normatív értelmezés
2030-ig ... megvalósítása	<i>A Johannesburg Végrehajtási Terv (2002) egyik, az IVG kifejlesztésére és a víz hatékonysági tervek kidolgozására vonatkozó céljára utal</i>
az integrált vízgazdálkodás	<i>A víz, talaj és egyéb készletek koordinált fejlesztését és gazdálkodását elősegítő folyamat, amelynek célja az eredményezett gazdasági és társadalmi jólét egyenlőtlenség nélküli maximalizálása, az életfontosságú ökoszisztémák fenntarthatóságának veszélyeztetése nélkül, számításba véve a hidrológiai és műszaki szempontokat, valamint a társadalmi-gazdasági, politikai és környezeti dimenziókat.</i>
minden szinten	<i>Elsősorban a kormányzati tevékenység vertikális vonatkozásaira utal, a központi kormánytól a helyi önkormányzatokig, vízgyűjtő hatóságokig, és az érdekeltek bevonásáig.</i>
beleértve ... az országhatáron átvéelő ...	<i>Az olyan felszíni vagy felszínalatti vízgyűjtőkre (víztartókra) utal, amelyek két vagy több ország határain keresztül helyezkednek el – a következő nemzetközi egyezmények szerint: Egyezmény az országhatárokat átlépő vízfolyások és nemzetközi tavak védelméről és használatáról (Vízügyi Egyezmény, Helsinki, 1992), Egyezmény a nemzetközi vízfolyások nem hajózási célú használatának jogáról (New York, 1997).</i>
adott esetben ... együttműködést is	<i>Az érvényben levő nemzetközi jog előírja, hogy az országok a határon átnyúló vizek ügyében működjenek együtt, a fentebb említett ENSZ egyezményekben lefektetett alapelvek szerint. A földi határokkal nem rendelkező szigetországoktól, illetve a határon átnyúló vizek nélküli országoktól eltekintve a határon átnyúló vízügyi együttműködés releváns téma.</i>

A rész cél előrehaladási állapotát két globális indikátorral jellemzik, az alábbi meghatározások szerint:

- Az integrált vízgazdálkodás megvalósításának foka (0-100) (6.5.1)

- Együttműködési egyezményrel rendelkező, határon átnyúló vízgyűjtő-területek aránya (6.5.2)

(A továbbiakban csak a 6.5.1 indikátorhoz kapcsolódó információkat mutatjuk be részletesebben ebben az összeállításban.)

6.5.1 indikátor: Az integrált vízgazdálkodás megvalósításának foka (0–100)

A 6.5.1. globális indikátor monitoring értelmezése a UN Water Integrált Monitoring Útmutó alapján

6.5.1 globális indikátor: Az integrált vízgazdálkodás megvalósításának foka (0-100)	
Definíció	Az IVG megvalósításának fokát a négy kulcs komponens alapján becsüljük: támogató környezet, intézmények és részvétel, irányítási eszközök és finanszírozás. Figyelembe veszi a víz különböző használóit és használatait, a pozitív társadalmi, gazdasági, és környezeti hatások minden szinten (a határon átnyúló szinten is, ahol indokolt) történő előmozdításának céljával. A felmérés eszköze egy kérdőív, amely a négy komponens mindegyikére vonatkozó kérdéseket tartalmaz.
Bontás	Bár a globális jelentés céljaihoz minden egyes kérdés válaszai egyetlen országos értékbe összesítődnek, ezen indikátor ereje az egyes kérdésekre adott válaszok megtartásában és értékelésében áll.
Indoklás és felhasználás	A módszer a hivatalos ENSZ IVG állapot jelentésre épül, ahogyan azt a Johannesburg Végrehajtási Terv (2002) meghatározta. Ez az indikátor abban támogatja az országos szintű politikusokat és döntéshozókat, hogy a haladás akadályai, és az elhárításuk lehetőségei azonosíthatók legyenek, közvetlenül kapcsolódva a 6.a.1 és 6.b.1 horizontális indikátorokhoz. Az indikátor a különféle vízhez és szanitációhoz kapcsolódó rész célok közötti koherenciát is elősegíti, a monitoring, a tervezés és az értékelés, valamint a kapcsolódó kapacitás építés támogatásával. A 6.5.1 indikátor monitoringjának további erőssége az, hogy előmozdítja a

	részvételi megközelítést, amelyben különböző szektorok és régiók képviselői jönnek össze, hogy megvitassák és jóváhagyják a kérdőív kérdéseire adott válaszokat, előkészítve az utat a monitoringon túlmenő koordináció és együttműködés számára.
Kiegészítő indikátorok	Az IVG egy eszköz a víz és szanitáció mindenki számára történő hozzáférhetőségének és fenntartható gazdálkodásának biztosítására. Az IVG magas szintje vélhetően jó eredményekre utal az SDG 6 egyéb rész céljai és indikátorai vonatkozásában is, például jó környezeti vízminőségre és pozitív változásra a vízi ökoszisztémák kiterjedésében. Lásd még a 6.a.1 és a6.b.1 indikátorokat, amelyek közvetlenül egészítik ki a 6.5.1 indikátort.

Az indikátor gondnok szervezete, a UNEP 2017-ben kiadott egy Útmutatót a 6.5.1 indikátor számításához. **A 6.5.1 indikátor számszerű meghatározásához az Útmutató egy kérdőív kitöltését, majd a kérdések pontszámaiból országos pontszám származtatását javasolja, az alábbiak szerint.**

A kérdőív négy fő fejezetből áll:

- 1. Támogató környezet:** az IVG megvalósítását segítő feltételek megteremtése, tipikusan szakpolitikák, jogszabályi környezet, IVG stratégiai tervezési eszközök.
- 2. Intézmények és részvétel:** az IVG megvalósítását segítő politikai, társadalmi és adminisztratív intézmények, valamint az egyéb érdekelt csoportok spektruma és szerepe
- 3. Irányítási eszközök:** olyan eszközök és tevékenységek, amelyek képessé teszik a felhasználókat illetve döntéshozókat az alternatív cselekvések közötti racionális és tájékozott választásra.
- 4. Finanszírozás:** költségvetés és finanszírozás biztosítása és felhasználása vízkészlet gazdálkodásra és fejlesztésre különféle forrásokból

A fejezetek kérdéseinek mindegyikére 0 és 100 közötti, növekvő pontszámmal kell válaszolni, majd az egyes fejezeteken belül a kérdések pontszámait átlagolni, végül az országos pontszámot a fejezetek pontszámainak átlaga adja.

Az IVG megvalósítás értékelési osztályainak értelmezése:

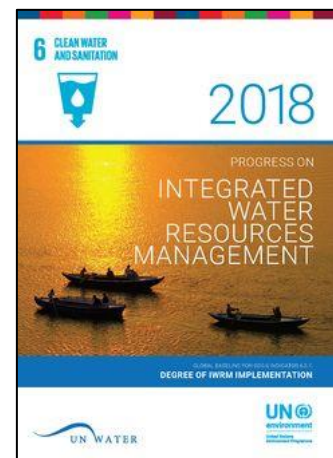
Pontszám	Osztály	Értelmezés
0 – 20	alacsony	az IVG elemeinek fejlesztése még nem kezdődött meg, vagy elakadt
20 – 40	alacsony	az IVG elemeinek fejlesztése megkezdődött, de az országban korlátozottan terjedt el, az érdekelt csoportjainak elköteleződése alacsony szintű
40 – 60	alacsony-közepes	az IVG elemei általánosságban intézményesültek, a megvalósításuk folyamatban van.
60 – 80	közepes-magas	az IVG megvalósításához szükséges kapacitások általánosságban megfelelőek, az elemek megvalósítása hosszú távú programok keretében folyamatban van
80 – 100	magas	a tervek és programok IVG céljait általában elérik, a földrajti lefedettség és az érdekelt elköteleződése általában jó
100	nagyon magas	az IVG elemeinek nagy többsége teljes mértékben megvalósult, a célok konzisztens módon teljesülnek, a terveket és programokat rendszeres időközönként felülvizsgálják és frissítik

Eddigi SDG 6.5.1. adatszolgáltatások, globális értékelések

A 6.5.1 indikátor vonatkozásában a UN Environment első alkalommal 2017-ben fordult adatbekéréssel a Belügyminisztériumhoz, mint a részcéllal kapcsolatos hazai koordinátor szervezethez. A 6.5.1 indikátor meghatározásához szükséges adatok és információk megfelelő előállítása érdekében a Belügyminisztérium az Országos Vízügyi Főigazgatósággal együttműködésben a szükséges mérőszámokat meghatározta, a kérdőívet kitöltötte, és visszaküldte a UN Environment számára. Mint szakmai társadalmi szervezetet, a GWP Magyarország Alapítványt is bevonta a válaszok elkészítésébe.

A visszaérkezett nemzeti kérdőívek adatait a UN Environment 2017/18 évben feldolgozta, és beépítette az IVG globális adatbázisba (<http://iwrmdataportal.unepdhi.org/>), amelyben az indikátor és annak egyes alkotó elemei is megjeleníthetők globálisan és országonként is. A globálisan összegyűjtött IVG információk feldolgozása alapján a UN Environment (együttműködésben a UN Water, és a Global Water Partnership, GWP szervezeteivel) „**Progress on IWRM 2018**” címmel egy **átfogó előrehaladási jelentést** készített, amely az IVG területen rögzíti az SDG időszak globális alapvonalát, amelyhez az időszak végére az elért fejlődést viszonyítani lehet.

Az indikátor becslését a 2015-ös év alapállapotára vonatkozóan 172 ország beküldött adatai alapján végezték el. A eredményeket a jelentés elsősorban globális illetve regionális értelemben mutatja be, néhány esetben tagállami szinten, grafikonokkal, világtérképekkel és diagramokkal illusztrálva.

A 6.5.1 (IVG megvalósítása) indikátor 2015. évhez tartozó globális alapállapotára az előrehaladási jelentés a 100 pontból **49 ponttal** jellemezhető szintű becslést adja a tagállami adatok összesítése alapján. A tagállamok 40%-ának magasabb a pontszáma 50-nél (vagyis az osztályozás során legalább a „közepesen magas” kategóriába kerültek), 41% került a „közepesen alacsony” kategóriába, és mindössze 19% került az „alacsony” illetve „nagyon alacsony” kategóriákba. Ez a mintegy 60% a jelenlegi megvalósítási ütemmel nem valószínű, hogy elérhetnék a globális célt, ezért ezekben a tagállamokban a megvalósítási ütem jelentős felgyorsítására lehet szükség.

A jelentés függelékben táblázatosan is közli a tagállami szintű adatokat, ezek közül a hazai 2015. évi alapállapot átlagértéke **73%**, komponenseit (1.Támogató környezet, 2.Intézmények és részvétel, 3.Irányítási eszközök és 4.Finanszírozás) és értékeit az alábbi ábra mutatja be:

Very low	Low	Medium-low	Medium-high	High	Very high
0 - 10	11 - 30	31 - 50	51 - 70	71 - 90	91 - 100

Country	ISO codes	Final IWRM Score	Section 1	Section 2	Section 3	Section 4
			Average	Average	Average	Average
			Enabling environment	Institutions and participation	Management instruments	Financing
Hungary	HUN	73	77	81	76	60

2020. évi adatszolgáltatási feladatok

2020. évben a UNEP ismét elkészíti az SDG 6.5. Integrált vízgazdálkodás rész célra vonatkozó adatgyűjtését, és ennek alapján az előrehaladás értékelését, amit Jelentés formájában fog majd megjelentetni.

Ezért 2017. évi eljáráshoz hasonlóan 2020. márciusban a UNEP ismételt adatszolgáltatási kéréssel fordult az országok koordinátor szerveihez, így a magyar Belügyminisztériumhoz is. Az adatszolgáltatást a 2017. évi kérdőíves felmérés aktualizálásával kéri elkészíteni, 2020. július 31-i határidővel való visszaküldést kérve. A Global Water Partnership szervezet az idejében adatgyűjtési folyamatban is segíti az IVG értékelési folyamatot, elsősorban a szélesebbkörű társadalmi konzultáció megszervezésével, lebonyolításával. (Tekintettel a 2020. első félévében kialakult COVID-19 járványhelyzetre az idejében konzultációs folyamatot online eszközök segítségével javasolják lebonyolítani.)

A Belügyminisztérium az Országos Vízügyi Főigazgatósággal együtt 2020. májusban elkészítette a 2017. évi információk aktualizálásával a 2020. évi Magyar Jelentés első változatát (kitöltött kérdőív formájában).

A 2020. évi kérdőív szerint az IVG végrehajtásának jelenlegi szintje:

Fejezetek	Átlagos pontszám
1 fejezet Támogató környezet	80
2 fejezet Intézmények és részvétel participation	89
3 fejezet Irányítási eszközök	80
4 fejezet Finanszírozás	63
6.5.1 indikátor pontszáma = IVG végrehajtás szintje (0-100)	78